

Reykjavík, 13. Júní 2022

Umsögn v/ tillögu um breytingar á stjórnunar- og verndaráætlun á austursvæði

Stjórn Landverndar hefur kynnt sér fyrirbyggjandi tillögu að breytingum á stjórnunar- og verndaráætlun og tillögu um afnám veiðibanns á austursvæði Vatnajökulssjóðgarðs.

Landvernd gerir alvarlegar athugasemdir við meðferð málsins og telur að ekki hafi verið fjallað um það með góða stjórnsluhætti að leiðarljósi.

Um meginatriði í minnisblaði lögfræðings Vatnajökulsþjóðgarðs

Efni: Ákvæði stjórnunar- og verndaráætlunar Vatnajökulsþjóðgarðs um veiði við Snæfell. Þar segir meðal annars.

„Félag leiðsögumanna með hreindýraveiðum (FLH) sendi VJP erindi þann 25.ágúst 2021 þar sem farið var fram á að að veiðibann á griðlandi við Snæfell á austursvæði þjóðgarðsins yrði fellt úr gildi.“

„Veiðibannsvæðið við Snæfell er í dag, eins og áður, einungis afmarkað í stjórnunar- og verndaráætlun þjóðgarðsins en ekki í reglugerð um VJP. Þetta ósamræmi er afar óheppilegt og veldur óvissu og ágreiningi um lögmæti veiðibannsins og einnig um heimildir þjóðgarðsins til eftirlitsaðgerða. Óvissunni mætti eyða með breytingu á reglugerð um VJP og/ eða stjórnunar – og verndaráætlun þjóðgarðsins.“

Þá segir einnig í sama minnisblaði.

„Af ummælum í greinargerð frumvarps til laga nr. 101/2016 má ráða að þau ákvæði sem gilda eiga í VJP um landnýtingu eigi að vera í stjórnunar- og verndaráætlun þjóðgarðsins fremur en reglugerð.“

Hér liggur fyrir í minnisblaði að lögfræðingur Vatnajökulsþjóðgarðs telur að ósamræmi sé á milli verndar- og stjórnunaráætlunar og þeirrar reglugerðar sem liggur til grundvallar. Landvernd leggur ekki sjálfstætt mat á minnisblað lögfræðings Vatnajökulsþjóðgarðs og hefur ekki a.m.k. að svo stöddu lagt minnisblað lögfræðings Vatnajökulsþjóðgarðs í heild fyrir þar til bæra aðila til rýningar, þangað til fær minnisblaðið að njóta vafans.

Athygli vekur að minnisblað lögfræðings Vatnajökulsþjóðgarðs hefur við kynningu á heimasíðu VJP breyst í „álit“. Í ljósi minnisblaðsins vakna hinsvegar spurningar hvers vegna svæðisráð leggur ekki til að ráðast fremur að meintum rótum vandans sem minnisblað gefur

tílefni til, í stað þess að leggja fram tillögu á grunni þrýstings frá afmörkuðum hagsmunahópi. Landvernd er þeirrar skoðunar að tillagan eins og sér sé til þess fallin að veikja stöðu þjóðgarðsins, ímynd garðsins sjálfs sem og trúverðugleika stjórnsýslu VJB.

Landvernd álitur að Svæðisráð Vatnajökulsþjóðgarðs geti ekki verið bundið að fara þá leið sem var valin enda engin dómsúrskurður til þar lagður til grundvallar, miklu fremur segir í tilgreindu minnisblaði að hægt sé að breyta reglum til samræmis við stjórnunar- og verndaráætlun. Svæðisráð hefði fremur átt að kalla strax eftir þeim breytingum sem minnisblað lögfræðings gaf tílefni til og samþætta reglugerðir og verndar- og stjórnunaráætlun með það fyrir augum að viðhalda og staðfesta áframhaldandi verndarskilmála innan garðsins með veiðibanni í afmörkuðu griðlandi heiðagæsa og hreindýra. Spyrja má hvaða framtíðarsýn og ábyrgð ráðgefandi svæðisráð í austur og stjórn þjóðgarðsins telur sig hafa þegar svo augljóslega er gerð hrein atлага að afmörkuðu griðlandi þjóðgarðsins, láta afmarkaða sérhagsmuni njóta vafans og veikja verndun afar verðmæts og sérstaks svæði í hjarta í þjóðgarðsins og stefna orðspori Íslands í framfylgd ákvæða í alþjóðlegum samningum í hættu. .

Umsagnir stofnanna og sérfræðinga

Landvernd áréttar ef sú niðurstaða verður að veruleika að samþykkt verði aflétting á umræddu veiðibanni í griðlandinu þá er verið að fara gegn efnislegri, faglegri og vel rökstuddri afstöðu sérfræðinga þeirra stofnanna sem hafa veitt svæðisráði og stjórn þjóðgarðsins umsagnir vegna fyrirliggjandi tillögu, nægir að vitna þar til meginniðurstaðna í umsögnum.

Umsögn Náttúrustofu Austurlands

Í ljósi þess að stjórn FLH telja nauðsyn að aflétta veiðibanni í griðlandi þjóðgarðsins á grunni þess að illa hafi gengið á síðasta veiðitímabili að ná úthlutuðum kvóta þá, segir m.a. eftirfarandi í umsögn NA.

„Á tímabilinu sem griðlandið hefur verið við lýði 2008 – 2021 hefur 97% kúakvóta náðst á veiðisvæði 2 samanborið við 94% samanlagt á öllum veiðisvæðum. Hvorutveggja verður að teljast gott.“

Með áframhaldandi skírskotun í umsögn NA þá náðist 93% af kúakvóta 2021 á veiðisvæði 2 en Náttúrustofa Austurlands áréttar einnig í umsögn að veiðialag hafi verið of mikið á þessu svæði. Allur tarfakvóti á svæði 2 náðist hinsvegar árið 2021. Ekki verður annað lesið úr þessum línunum en að gefin hafi verið út of stór hreindýrakvóti á svæði 2 árið 2021 sem hefur skapað óhóflegt álag.

Umsögn Náttúrufræðistofnunar

Griðlandið

„Náttúrufræðistofnun Íslands telur fulla ástæðu til að viðhalda griðlandi við Snæfell og á Eyjabökkum.“

„Þá er full ástæða til að setja sérreglur um svæði sem er skilgreint Ramsar-svæði miðað við markmið og kröfur samningsins“

Ramsarsvæði Snæfells- og Eyjabakka

Landvernd tekur heilshugar undir með þeim sérfræðingum og stofnunum sem hafna þeim tillögum

sem liggja til grundvallar þeim breytingum sem kynntar hafa verið. Eitt af því mikilvægasta sem griðlandið við Snæfell og Eyjabakka hefur að geyma er alþjóðlega mikilvægt svæði þ.e. samþykkt Ramsarsvæði (2013)

Hér til áréttingar á vef Umhverfisstofnunar

<https://ust.is/nattura/naturuverndarsvaedi/ramsarsvaedi/snaefells-og-eyjabakkasvaedid/> þar segir m.a. „Svæðin eru auk þess á náttúruminjaskrá og eru skilgreind sem mikilvæg beitolönd heiðagæsa og hreindýra auk þess sem óvenju grösug votlendissvæði með fjölda tjarna er að finna innan þessa einstaka verndar- og griðasvæðis á sem er talið eitt hið umfangsmesta og um leið fjölbreyttasta votlendissvæði á hálendi Íslands.

Á svæðinu hafa sést yfir 30 tegunda fugla og af þeim verpur 21 tegund. Svæðið er að mati sérfræðinga metið mjög mikilvægt fellisvæði heiðagæsa en það styðja rannsóknir síðan 1979, auk þess verpur heiðagæsin innan svæðisins.

Þá hefur sérstaða Ramsarsvæðisins- griðlandsins mikinn fjölda ólíkra jurta að geyma en þar hafa verið greindar samtals 319 tegundir plantna.“

Landvernd hefur einnig aflað sér upplýsinga hjá sjálfstæðum sérfræðingum sem hafa haldgóða þekkingu á svæðinu sem telja að engin merki séu um að ágangur hvorki hreindýra né heiðagæsa hafi valdið skaða eða landskemmdum innan griðlandsins sem telja má að rýri þau gæði sem vilji er til að vernda áfram sem áður. Að sama skapi og að mati sömu aðila er fráleitt í þeirra huga að afnema vernd í griðlandinu og leyfa skotveiðar á grunni þess að hinir villtu dýrastofnar hreindýr og heiðagæsir séu völd af skemmdum sem beri að hafa áhyggjur af og hvað þá að álag og aukin ásókn í hreindýraveiði sé réttlætanleg og lögð til grundvallar sem þrýstingur á afnám veiðibanns á svæðinu.

Það að upp komi tilvik að ekki náist að veiða upp í kvóta vegna sífellt meiri ágengni mannskepnunnar inn á þessu svæði er því miklu frekar til marks ágengni mannskepnunar en dýranna sjálfra. Dýrin leita eðli máls ef ágangur er mikill þangað sem skjól er að finna sem ásælnir veiðimenn vilja nú sækja að með óhóflegum þrýstingi á svæðisráð. Þeim sem til þekkja á svæðinu er kunnugt að áhrifa Kárahnjúkavirkjunar gætir verulega með tilheyrandi tjóni á búsvæðum hreindýra og heiðagæsa auk vegalagninga og annarra virkjana sbr. Hraunasvæði. Umferð vélknúinna ökutækja hefur því stóruaust inn á hálendur Austurlands og ekki síst í nágrenni við Snæfell. Vegna þessa ágangs og mannvirkjagerðar hafa griðlendur hreindýra og heiðagæsa stórlega minnkað og dýrin fært sig til í samræmi við ágang. **Einmitt í ljósi þessara staðreynda hefur aldrei verið mikilvægara en nú að viðhalda hinu afmarkaða griðasvæði með skotveiðibanni.** Það ætti fremur að vera umhugsunarefni fyrir þá sem gefa út hreindýrkvóta hvort ekki sé frekar við hæfi að draga úr fjölda útgefina leyfa á svæði 2 í stað þess að opna fyrir mjög takmarkað griðasvæði svo hreindýraveiðimenn og leiðsögumenn þeirra fái án takmörkunar uppfyllt sínar ítrustu óskir innan þjóðgarðsins.

Til áréttingar fyrir ráðgefandi stjórn svæðisráðs er viðeigandi að vitna í 2.gr. laga um Vatnajökulsþjóðgarð þar segir eftirfarandi.

Markmið verndunar

Markmiðið með stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs er að vernda landslag, lífríki, jarðmyndanir og menningarmínjar svæðisins og gefa almenningi kost á að kynnast og njóta náttúru þess og sögu. Auðvelda skal almenningi aðgengi að þjóðgarðinum eftir því sem unnt er án þess að náttúra hans spillist og veita fræðslu um náttúru, sögu og mannlíf svæðisins. Verndarstig einstakra svæða eða landslagshelda innan Vatnajökulsþjóðgarðs skal taka mið af verndarmarkmiðum þjóðgarðsins og annarri landnýtingu á viðkomandi svæði í samræmi við alþjóðlegar viðmiðanir um þjóðgarða og friðlýst svæði.

Með skírskotun til framangreinds lagaákvæðis um þjóðgarðinn er stjórn Landverndar undrandi, svo ekki sé sterkara til orða tekið, að fram sé komin tillaga um að veikja vernd viðkvæms og einstaks svæðis, svæði sem einnig er skráð sem alþjóðlegt mikilvægt búsvæða. Það að stjórn Vatnajökulsþjóðgarðs skuli auglýsa slíka breytingartillögu, að fella skuli út þær litlu takmarkanir sem eru til staðar til að verja umrætt griðland á svæðinu, er að mati Landverndar með öllu óskiljanleg ákvörðun. Það hlýtur einnig að teljast fáheyrkt teknir séu svo einhliða hagsmunir afmarkaðs hóps fram yfir hagsmuni allra annarra sem njóta og nýta þjóðgarðinn, og fyrst og síðast fram yfir verndarhagsmuni þjóðgarðsins sjálfs. Það er nokkuð ljóst að að ásókn hreindýraveiðimanna mun að óbreyttu stórukast ef þessi gjörningur þessi yrði staðfestur.

Hlutverk svæðisráða

Í 8.gr laga um Vatnajökulsþjóðgarð segir orðrétt í lið 2. „Að vinna tillögu að verndaráætlun fyrir viðkomandi svæði.“

Nú virðist ráðgefandi svæðisráð líta svo á að hlutverk þess sé meira að afnema vernd heldur en að sinna skyldum sínum og leyfa náttúru- og griðasvæðum að njóta vafans. Hér er meginregla náttúruverndar sniðgengin og varúðarreglan í þágu lífríkis og náttúru fyrir borð borin í fyrirliggjandi tillögu svæðisráðs með afnámi verndar á einstöku griðlandi sem hefur mikið alþjóðlegt verndargildi. Engin rökstuðningur er til staðar byggður á rannsóknum sem styðja réttlætingu afnáms veiðibanns. Rökstuðningur er hinsvegar að finna staðfestingar sjá umsögn Náttúrufræðistofnunnar með skírskotun til viðbótar öðru því sem komið hefur verið inn á í þessari umsögn.

Vistfræðilegt þol svæðisins

„Gróðurfar og lífríki svæðisins innan griðlandsins er viðkvæmt fyrir marg skonar umferð og landnýtingu.“ „Með auknu aðgengi að svæðinu er mögulegt að ásókn í það aukist m.a. af óæskilegum fararmátum sem getur fylgt hávaði, rask á gróðurbekju og truflun fyrir dýralíf á viðkvæmum tímum.“

Spyrja má á grunni þessa hvað þarf náttúran að hafa meira til að bera til að fá að njóta vafans en þær staðreyndir sem hér eru lagðar til grundvallar af fagstofnun og byggðar vísindalegum grunni. ?

Um áætlanir um samráð og vöktun

Um áform og lauslegar hugmyndir sem sett eru fram í kynningargögnum um samráð, vöktun og annað það sem á að vera til þess fallið að fegra og réttlæta framlagða breytingartillögu er ekki til þess fallið að auka á trúverðuleika breytingartillögunnar. Viljayfirlýsing samtal /

samráð við hópinn sem þrýstir á um þessa breytingu er alls ekki til þess fallið að styrkja þá breytingatillögu sem nú er í kynningu og umsagnarferli um afnám veiðibanns. Núverndi verndarákvæði er í fullu samræmi við ákvæði um hefðbundar nytjar þar sem sagan sýnir að almennt er hægt að fella svo að segja öll þau dýr sem heimilað er. Breytingin sem lögð er til mun breyta samskiptum manns og náttúru á svæðinu, náttúrunni í óhag. Það má ekki gerast í Þjóðgarði.

Afþreying í nágrenni Snæfells

Í upplýsingum á vef þjóðgarðsins má lesa eftirfarandi.

„Fjöldi stikaðra og óstikaðra gönguleiða er við Snæfell og á Snæfellsöræfum. Inn við jökul má finna gestaötuna „Í faðmi jökla“ Nokkrir ferðarþjónustuaðilar bjóða upp á ferðir bæði sumar og vetur á svæðinu.“

„Norðan Snæfells eru Nálhúshnjúkar og sunnan þess eru Þjófahnúkar, en þaðan er gott útsýni yfir Eyjabakkasvæðið; sléttlendi alsett flæðimýrum og mikilvægt bæði hreindýrum og heiðargæsum. Skemmtileg gönguleið liggur frá Snæfelli yfir Eyjabakkajökul að skála við Geldingafell og þaðan suður Lónsöræfi“

Vart þarf að skýra það út fyrir staðkunnugu svæðisráði að skotveiðar og ferðamennska á sama svæði á sama tíma fara illa saman. Draga má stórlega í efa að upplifun gesta og gangandi um lítt snortin víðerni þar sem veiði er stunduð á villtum dýrum geta haft ófyrirséðar afleiðingar fyrir ímynd og orðspor þjóðgarðsins. Ekki ætti að þurfa að árétta þann ímyndarskaða sem þjóðgarðinum stafar af slíku samspili.

Að lokum

Landvernd óskar þess af einlægni og trúir að Svæðisráð og stjórn Vatnajökulsþjóðgarðs taki þetta mál alvarlega og láti ekki undan óeðlilegum þrýstingi í þessu máli sem gengur gegn þeim meginmarkmiðum sem lögð voru til grundvallar stofnunar Vatnajökulsþjóðgarðs.

Með vinsemd og virðingu

F.h. stjórnar Landverndar

Auður Önnu Magnúsdóttir, framkvæmdastjóri Landverndar

